

Warm *Nederland*

**Doekle Terpstra (UNETO-VNI):
'De installatiesector wordt
spelbepaler. En hybride is een
belangrijke troef.'**

- 4** Nieuwbouvilla's energieneutraal met Nefit
- 14** Golfplaatfabriek kiest voor Bosch UT-L 24
- 18** Hybride oplossing in voormalige gasfabriek
- 22** Terugblik op VSK 2018

Nieuwbouw

Tien energieneutrale nieuwbouvilla's zijn voorzien van Nefit EnviLine all-electric warmtepomp, Nefit SolarLine zonneboilersysteem en PV-panelen.

4

Inhoudsopgave

Pagina 3

De energie van ...
Oene La Gro

Pagina 4

Energieneutrale
nieuwbouvilla's

Pagina 8

Product- en
branchenieuws

Pagina 10

De visie van
Doekle Terpstra

Pagina 14

Industriële ketel
voor Eternit

Pagina 18

Hybride oplossing
in de utiliteit

Pagina 22

Terugblik op
VSK 2018

Colofon

Hoofdredactie

Jan Blom (Bosch Thermotechniek)

Ontwerp en vormgeving

Crossmedia Communicatiegroep,
Heerenveen

Tekst en redactie

Krachttaal!, Purmerend

Fotografie

Zorro Producties en Marcel Israel

Bosch Condens 7000F

De nieuwe generatie grootvermogen HR. Een energie- en kostenbesparende kwaliteitsoplossing voor wooncomplexen, utiliteitsgebouwen en industrie.

8

Doekle Terpstra

De voorman van UNETO-VNI voorspelt dat de installatiesector spelbepaler in de verduurzaming wordt. En ziet daarbij hybride warmtepompen als belangrijke troef.

10

Hybride warmtepomp

Ook bij de herbestemming van het voormalige gasfabriekterrein in Deventer werd gekozen voor hybride: de combinatie tussen Nefit warmtepompen en Nefit HR-ketels.

18

Terugblik op VSK 2018

De warmtepomp kon rekenen op veel belangstelling van de toegestroomde bezoekers.

22

De energie van ... Oene La Gro

'Zo'n bruisende VSK, daar haal ik enorm veel energie uit'

'De VSK is voor de Jaarbeurs een van de hoogtepunten. Het is het grootste platform in de Benelux voor de installatie- en sanitair-branchen. En deze beurs leeft weer als nooit tevoren. We ontwikkelen elke twee jaar een actueel thema, werven fabrikanten en adviseren en ondersteunen hen bij hun promotie- en marketingactiviteiten. Samen proberen we zoveel mogelijk bezoekers te trekken. Dit jaar waren er bijna 35.000 mensen en maar liefst 90% geeft aan er over twee jaar weer bij te zijn.'

Grote maatschappelijke vraagstukken

'Natuurlijk zijn we blij met goede bezoekersaantallen, maar we zijn pas echt tevreden als de exposanten tevreden zijn en bezoekers na de VSK zeggen: ik heb hier zinnige dingen opgestoken en daar ga ik vanaf morgen mee aan de slag. Ons vak wordt steeds slimmer, blijf scherp met VSK. Dat was het thema dit jaar. Ik denk dat we dat met z'n allen hebben waargemaakt. De installatiebranche stroomde in grote getalen toe, fabrikanten presenteerden er meer innovaties dan ooit. En bezoekers waren écht op zoek naar oplossingen voor de grote vraagstukken van de markt. Vergaande verduurzaming van de gebouwde omgeving, CO₂-besparing en een gasloos Nederland. Zo'n bruisende VSK-beursvloer, daar haal ik enorm veel energie uit.'

Oene La Gro

Organisatie: Jaarbeurs, Utrecht

Functie: Key Account Manager

Kennis delen

'De maatschappelijke vraagstukken die ik net noem, maakt dat de installatiebranche enorm in beweging is. Twee jaar geleden zag je de eerste warmtepompen op de VSK en deden domotica en internet of things voorzichtig hun intrede. Dit jaar zag je dat met name op die gebieden flink aan de weg is getimmerd. De innovatie raast voort. Je ziet dat ook terug in de vele presentaties en discussies tijdens de beurs. Dat maakt dat de VSK niet langer een beurs is waar het 'apparaten en oplossingen' kijken is, maar waar ook op grote schaal kennis wordt gedeeld.'

'De VSK is een beurs waar ook op grote schaal kennis wordt gedeeld'

Energieneutraal én comfortabel:
Nefit EnviLine + Nefit SolarLine + PV-panelen

All-electric oplossing voor luke nieuwbouvilla's in Houten

De Tien van Houten bestaat uit tien luze, nieuwbouvilla's met een totale inhoud tot wel 790 m³. De woningen aan het Singelpark Castellum in Houten zijn voorzien van alle comfort. Ze hebben onder meer vijf slaapkamers en twee luze badkamers. Het gasloze woningbouwproject werd eind 2017 opgeleverd. Installatietechnisch werd gekozen voor de Nefit EnviLine all-electric split lucht-water warmtepomp, in combinatie met een Nefit SolarLine zonneboilersysteem en 32 PV-panelen.

*‘32 PV-panelen (320 Wp)
zorgen voor alle benodigde
elektriciteit in huis’*

Nico Schaafsma (Nefit Bosch) en
Joris Holl (Holl Installatietechnik).

De Tien van Houten is een project van Samen Thuis Vastgoedontwikkeling en Reuvers Bouw en Ontwikkeling. Ontwerp en advies werden verzorgd door JongZeeuw architecten en adviseurs. Het project werd gerealiseerd door Reuvers Bouw en Holl Installatietechnik.

Nauwe samenwerking

‘De opdracht was duidelijk’, zegt Peter Holl van Reuvers Bouw en Ontwikkeling. ‘Tien gasloze, energieneutrale luxe villa’s. Bij nieuwbouwprojecten is het belangrijk dat architect, adviseur, bouwer, installateur én fabrikant al vanaf de eerste fase samen op gaan om tot een optimale installatieoplossing

te komen. Een kwestie van sparren, onderlinge afstemming en steeds weer met elkaar meedenken’.

Warmte én warmwatercomfort

Adviseur Egbert de Jong van JongZeeuw architecten en adviseurs beaamt dat. ‘Uiteraard stond optimale isolatie voorop. Verder werd in het ontwerp gekozen voor flink wat warmwatercomfort in beide badkamers. Vloerverwarming was ook een belangrijk verkoopargument richting de kopers. We hebben met alle partijen constructief samengewerkt om alle berekeningen, werkzaamheden en verantwoordelijkheden nauwkeurig op elkaar af te stemmen.

*‘De Nefit
EnviLine
all-electric
split warmte-
pomp (7kW)
is de basis van
het systeem’*

‘Vanwege de extra grote vraag naar warmwatercomfort is gekozen voor het Nefit SolarLine zonneboilersysteem’

Hierbij zijn ook de experts van fabrikant Nefit Bosch aangeschoven om hun kennis te delen en gezamenlijk tot het beste installatieconcept te komen.’

EnviLine warmtepomp

De keuze viel op een combinatie van duurzame installatiecomponenten. ‘Een Nefit EnviLine all-electric split lucht-water warmtepomp (7kW) met een 300 liter boiler is de basis van het systeem’, zegt Joris Holl, van het gelijknamige installatiebedrijf én de broer van Peter Holl. ‘De EnviLine wint warmte uit de buitenlucht. Zelfs bij een buitentemperatuur van -20°C. En op hete zomerdagen zorgt de EnviLine via zijn omgekeerde werking ook voor aangename topkoeling. Voor het Nederlandse klimaat is dit dus een ideale, uiterst energiezuinige en volledig elektrische oplossing.’

Buitenunits uit het zicht

De buitenunits van de Nefit EnviLine zijn binnen hun klasse uitzonderlijk stil. ‘We hebben ze hier op de platte dakdelen geplaatst’, vertelt Peter Holl. ‘Op door ons prefab gemaakte betonnen plateaus. Een eigen draagconstructie dus die ook eventuele trillingen dempt en resonantie voorkomt. De buitenunits staan hier overigens nagenoeg uit het zicht, want de villa’s zijn hier in een maanvorm naast elkaar gebouwd.’

SolarLine zonneboilersysteem

De villa’s hebben elk twee ruime badkamers met een ligbad en inloopdouche. ‘Om te voldoen aan de extra grote vraag naar warmwatercomfort is gekozen voor het Nefit SolarLine zonneboilersysteem’, vervolgt Joris Holl. ‘Op het dak hebben we twee zonnecollectoren geplaatst en in de installatieruimte een extra 120 liter voorraadboiler. Met zonlicht verwarmen de collectoren via een gesloten circuit het boilerwater. Via de

Nefit EnviLine warmtepomp wordt het warme water aan douche, bad of keuken geleverd. Alleen op dagen met weinig zonlicht springt de EnviLine bij.’

Zonnestroom

32 PV-panelen (per stuk 320 Wattpiek) zorgen per villa voor alle elektriciteit die nodig is in huis én om de EnviLine warmtepomp te laten draaien. ‘Daarmee is een 100% energieneutrale oplossing gerealiseerd’, zegt Egbert de Jong. ‘Het heeft ertoe bijgedragen dat de kopers een zogenaamde groene hypotheek van 106% van de aanschafwaarde konden afsluiten. Daarnaast hebben de kopers van deze villa’s een flink energievoordeel. Belangrijk in dit soort projecten met nieuwe, duurzame technologie is heldere voorlichting aan kopers. Bij lagetemperatuur vloerverwarming, een warmtepomp in plaats van een cv-ketel en elektrisch koken moet je goed weten hoe het werkt. Pas dan ervaar je het optimale comfort en gemak. Daarom zijn er voorlichtingsavonden georganiseerd. En Holl Installatietechniek maakte een handige A4 met de belangrijkste ins en outs.’

Kwaliteit en installatiegemak

De ervaringen van Joris Holl en zijn monteurs met Nefit warmtepompen zijn uitstekend. ‘De kwaliteit en het installatiegemak zijn groot en ook dit is weer een onderhoudsarme installatieoplossing. Eerder al hebben we gewerkt met de Nefit VentiLine ventilatiewarmtepomp. Onze monteurs hebben de verplichte warmtepomptraining bij Nefit gevolgd. Het goed inregelen van een warmtepompinstallatie is echt nauwkeurig werk. Kennis op elektrotechnisch vlak wordt voor ons als installateur steeds meer een vereiste. W-installaties en E-installaties vloeien namelijk steeds meer in elkaar samen.’

Nefit EnviLine warmtepomp
en Nefit SolarLine zonneboiler-
systeem in combinatie met
zonnestroom (PV).

Nieuw

Bosch Condens 7000F

De nieuwe generatie grootvermogen HR. Een robuuste, staande aluminium HR-ketel voorzien van de allernieuwste warmtewisselaar, sterk verbeterde hydrauliek en modern design. Bosch Condens 7000F combineert maximale prestaties en het hoogste rendement met optimale energiebesparing en eenvoudig installatie-, regel- en onderhoudsgemak. Een kostenbesparende kwaliteitsoplossing voor wooncomplexen, utiliteitsgebouwen en industrie.

- 75, 100, 150, 250 en 300 kW
- Maximale cv-aanvoertemperatuur 95 °C
- Modulatiebereik: 1:6 en maximale werkdruk 6 bar
- Hoge maximale ΔT (50 K)
- Geen open verdeler nodig

Bosch CC 8313 modulaire regeling

De meest complete modulaire regeling. Voor het centraal aansturen en uitlezen van meerdere HR-ketels tot een cascade-opstelling en complexere installaties met diverse verwarmings- en warmwatercircuits. Uitgebreide mogelijkheden voor integratie in een gebouwbeheersysteem en beheer op afstand. Eenvoudig uit te breiden met diverse functiemodules. Kijk voor meer informatie op

www.bosch-thermotechniek.nl

Nieuws

Pilot: Bosch Compress 7000LW

Dit jaar vinden er pilots plaats met de Bosch Compress 7000LW. Een elektrische warmtepomp voor gesloten grondbronnen. De oplossing voor de utiliteitsmarkt: scholen, verzorgingshuizen, winkelcentra, kantoren, horeca enzovoort. Deze nieuwe duurzame installatie biedt unieke energieprestaties en is uiterst compact. Een cascadeopstelling tot 5 toestellen (400 kW) is mogelijk. Bovendien zijn compacte opstellingen te realiseren, want de Bosch Compress 7000LW is stapelbaar (160 kW op 1,1 m²).

- Brede vermogensrange: van 20 tot 80 kW
- Energielabel A+++
- Extra ISDE-subsidie mogelijk
- Passieve koeling
- Ongekend hoog rendement: SCOP > 5,5
- Cv-aanvoertemperatuur: 68 °C

Energiebespaarlending voor VvE's

Het Nationaal Energiebespaarfonds verstrekt niet alleen gunstige energiebespaarleningen voor particuliere woningeigenaren, maar óók voor VvE's. Speciaal voor hen is er de VvE Energiebespaarlending. Een aantrekkelijke mogelijkheid om energiebesparende investeringen in of aan een appartementencomplex te financieren. Met de lening kan een VvE energiebesparende maatregelen direct laten uitvoeren, zonder dat daar financiële reserves voor nodig zijn. Bewoners profiteren direct: de maandelijkse energiekosten gaan omlaag en het wooncomfort verbetert. Kijk voor meer informatie en voorwaarden op www.energiebespaarlending.nl/vve

Nefit partner van Clean2Antarctica

In extreme omstandigheden de Zuidpool bereiken met een terreinwagen die gemaakt is van afvalplastic en rijdt op zonne-energie. Dat is de uitdaging van Clean2Antarctica. Een avontuurlijk project om te laten zien hoeveel er mogelijk is met hergebruik van afval en met duurzame, schone technieken. Een schone expeditie die bovendien aandacht vraagt voor de noodzakelijke verlenging van het Antarctica-verdrag in 2048. Zodat 'de thermostaat van de wereld' ook voor toekomstige generaties behouden blijven. Technische Unie is hoofdsponsor van Clean2Antarctica. Nefit heeft zich aangesloten als partner van het project, net als ABB, Draka, Philips, Grundfoss, Wavin en vele andere bedrijven. Kijk voor meer informatie op www.clean2antarctica.nl

Doekle Terpstra (UNETO-VNI) ziet energietransitie als noodzaak en businesskans

‘We gaan heel hard aan de slag. En iedereen moet meedoen.’

Het was de week waarin de gaskraan in Loppersum werd dichtgedraaid. En de week waarin minister Wiebes besloot om de gaswinning te verlagen tot 12 miljard kuub. In diezelfde week opende Doekle Terpstra met een ferme gongslag de VSK, de grootste installatievakbeurs van Nederland. Vlak voor die opening ging Warm Nederland met de voorzitter van UNETO-VNI, de ondernemersorganisatie voor de installatiebranche en de technische detailhandel, in gesprek. Over het versnelde tempo waarin we af gaan van het Groningse gas, de haalbaarheid van de klimaatdoelstellingen en de uitdagingen voor installierend Nederland.

Met welk gevoel bent u naar de VSK 2018 gekomen?

‘De actuele ontwikkelingen maken eens te meer duidelijk dat we in Nederland keihard aan de slag moeten met de transitie naar een CO₂-neutraal en aardgasarm Nederland. Het is een maatschappelijke noodzaak, maar het biedt tegelijkertijd enorme uitdagingen en businesskansen. Die willen we aangrijpen met ondernemerschap, samenwerking én heel veel daadkracht. Want gaan we in het huidige tempo door, dan halen we de doelstellingen van Parijs niet in 2050 maar pas in 2150.’

Waar ligt de grootste uitdaging om het tempo van verduurzaming op te schroeven?

‘In Nederland beseffen we als collectief heel goed dat we de CO₂-uitstoot fors moeten terugdringen en dat we uiteindelijk van het aardgas af moeten. Maar ik zie datzelfde besef nog niet terug bij de individuele burger. Die heeft geen idee wat er moet gebeuren en wat er allemaal mogelijk is om zijn huis te verduurzamen. De installateur zal daarom de communicatierol gaan pakken. Hij komt bij de mensen thuis en kan die consument bewust maken van de noodzaak en hem duidelijk informeren en adviseren over mogelijke duurzame oplossingen. Belangrijk is dat fabrikanten ons daarbij helpen. We moeten overstappen van losse installatiecomponenten naar totaalconcepten.’

Een woning verduurzamen kost zo'n 18.500 euro. Dat kan de gemiddelde huizenbezitter toch niet betalen?

‘Eens. Maar je hebt het dan wel over de kosten om in één keer naar ‘all-electric’ te gaan. UNETO-VNI denkt dat een tussenstap met hybride warmtepompen en zonnepanelen in de bestaande bouw veel kansrijker is. Dat is veel beter betaalbaar dan in één keer naar ‘all-electric’ en het is nog makkelijker in te passen ook, je hoeft er veel minder voor overhoop te halen. Bovendien denken we dat gebouwgebonden financiering kan helpen om verduurzaming nóg aantrekkelijker te maken. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen om óók financieel aantrekkelijke arrangementen te creëren. Waarmee elke huizenbezitter in staat wordt gesteld zijn woning te verduurzamen. Bouwers, installateurs, fabrikanten, landelijke overheid, gemeenten, maar ook banken, verzekeraars en pensioenfondsen moeten dat samen doen. Daarbij is het zaak dat de energieprestatie écht onderdeel gaan uitmaken van de waarde van de woning. Dit alles geldt overigens niet alleen voor particuliere huizenbezitters, maar ook voor woningcorporaties.’

Wat is de beste route op weg naar een gasloos en energieneutraal Nederland?

‘Laten we niet gaan zitten wachten op dé ultieme oplossing om woningen te verduurzamen. Het gaat erom nu doorbraken te

‘We hebben met hybride warmtepompen een troef in handen om nu al het gasverbruik en de CO₂-uitstoot fors terug te dringen’

Doekle Terpstra opent VSK 2018.

‘De installatie-sector wordt de spelbepaler van de energietransitie’

forceren, met de techniek en kennis van nu. Er zijn vele wegen die – in dit geval – naar Parijs leiden. En er is niet één ultieme oplossing. Hybride oplossingen, all-electric warmtepompen en PV-panelen. Maar ook warmtenetten. En alternatieve gassoorten zoals biogas en waterstofgas via de bestaande infrastructuur. We zullen al die middelen tegelijkertijd moeten inzetten. Intussen gaat de technische innovatie voort. Daar kunnen we onderweg steeds weer ons voordeel mee doen.’

De grootste uitdaging ligt in de bestaande woningmarkt. Hoe kijkt u daar tegenaan?

‘In de nieuwbouw kun je nu al zonder gasleiding toe. Met een warmtepomp en PV-panelen realiseer je een energieneutrale installatie. Voor de bestaande bouw hebben we met hybride warmtepompen een troef in handen om nu al het gasverbruik en de CO₂-uitstoot fors terug te dringen. Je voegt een warmtepomp toe aan een HR-ketel. En tegen de tijd dat we echt helemaal los moeten van het gas, maakt die HR-ketel plaats voor een duurzame, gasloze energie-

bron, zoals zonne-energie. Met hybride warmtepompen bespaar je direct flink wat energie én sorteer je voor op een gasloze installatie.’

Ook de utiliteit en industrie moeten volop verduurzamen. Hoe zijn daar de perspectieven?

‘Minister Wiebes heeft de grote bedrijven opgeroepen om uiterlijk in 2022 geen Gronings gas meer te gebruiken. De revolutie onder ceo’s bleef uit, want zij zijn zich bewust van hun verduurzamingsopgave. Er zijn grofweg twee scenario’s. Verduurzaming van de energievoorziening of overstappen op andere gassoorten. Het is een versnelling van de energietransitie die veel grote bedrijven al in gang hebben gezet. Maar ik benadruk: het is absoluut noodzakelijk dat we het met z’n allen doen. Particuliere huizenbezitters, woningcorporaties, utiliteit en industrie. Alles en iedereen moet mee.’

Het met z’n allen doen. Is dat ook het pleidooi richting uw eigen achterban?

‘Absoluut. Installatiebedrijven zullen nieuwe kennis en ervaring moeten delen. En nog

belangrijker: ze zullen nieuwe kennis en ervaring moeten opdoen. Onderwijs en ontwikkeling zijn essentieel, UNETO-VNI stimuleert dat aan alle kanten. Top skills op alle fronten en vergaande specialisatie zijn topprioriteit. Dat geldt voor de huidige generatie installateurs, maar ook voor de nieuwe generatie. De technologische innovatie raast voort en ook de digitalisering is in onze sector aan een flinke opmars bezig. In mijn visie verschuift de rol van de installateur van onderaannemer naar spelbepaler. De installateur zal steeds de lead nemen aan het begin van nieuwbouw- en renovatieprojecten. BIM is een mooi voorbeeld. Want in die digitale omgeving begint alles met de input, kennis en data van installatiefabrikanten en installateurs.'

Wat heeft de installatiesector verder nodig om die spelbepaler te kunnen zijn?

'Naast kwaliteit is kwantiteit belangrijk. We mogen straks geen technici te kort komen. We zullen dus jonge, technische talenten moeten verleiden tot een baan in onze sector. Verder vraagt de nieuwe rol van de installateur om meer ondernemerschap. Waar ligt straks jouw focus als installateur? Er zijn steeds meer installateurs die nu al de rol van hoofdaannemer en zelfs projectontwikkelaar op zich nemen. Er zijn specialisten in all-electric. Anderen specialiseren zich in domotica, smart homes. Partijen in de keten komen ook dichter dan ooit op elkaar te zitten, daaruit gaan nieuwe samenwerkingsvormen ontstaan. Dat moet ook een gunstig effect hebben op de tot nu toe achterblijvende arbeidsproductiviteit in de bouw. Ook daarin wordt de installatiesector spelbepalend. Er is namelijk een enorme innovatiedrang bij zowel grote als kleine installatiebedrijven. Zij kunnen als geen ander de benodigde efficiency en samenwerking aanjagen.'

'We moeten het met de technologie en kennis van nu doen. Intussen gaat de innovatie voort. Daar doen we onderweg weer ons voordeel mee'

Eternit golfplaatfabriek in Goor:

Bosch UT-L 24 industriële warmwaterketel voor droogproces en ruimteverwarming

Eternit NV in Goor produceert duurzame, golfplaten dak- en geveloplossingen voor woningbouw, utiliteit, industrie en de agrarische sector. Om te blijven voldoen aan de wettelijk opgeschroefde NOx-regelgeving moest de bestaande stoomketel, die voor proceswater, ruimteverwarming en warmte voor het droogproces zorgde, worden vervangen. Eternit koos voor een separate stoomgenerator ten behoeve van het productieproces en liet een Bosch UT-L 24 industriële warmwaterketel (3000 kW) plaatsen voor de verwarming van de productiehal en het drogen van geproduceerde golfplaten. De nieuwe installatie voldoet ruimschoots aan de NOx-normen.

‘Bosch is een kwaliteitsmerk. En tijdens de installatie konden we met al onze vragen bij de serviceorganisatie van Bosch Thermotechniek terecht’

‘Wij produceren golfplaat voor zowel nieuwbouwprojecten als de vervangingsmarkt’, vertelt Gerrit Willems, supervisor technische dienst bij Eternit. ‘Onze daken en geveldelen worden gemaakt van vezelcement en zijn bestemd voor onder meer woningen, kantoor- en bedrijfsgebouwen, fabrieken en agrarische stallen. Asbestwetgeving doet met name in de vervangingsmarkt de vraag flink stijgen de komende jaren. We leveren maatwerk op basis van de wens van de klant. Denk aan maatvoering, kleur en coating. Ook leveren we op aanvraag golfplaat voorzien van isolatie. Verder maken

we hier alle bijbehorende hulpstukken, waarmee we complete dak- en geveloplossingen bieden.’

Voldoen aan NOx-normen

Enige tijd geleden investeerde Eternit al in nieuwe productiemachines en ook werd de bestaande coatinglijn vernieuwd. ‘Nu was het de beurt aan de stoomketel omdat deze niet meer aan de huidige NOx-normen voldeed’, legt Gerrit Willems uit. ‘Na een uitgebreide aanbesteding zijn we met Van Dorp in zee gegaan. Een technische dienstverlener met vestigingen door heel

Support voor industrie en utiliteit

Bosch Thermotechniek serviceorganisatie

- Complete projectbegeleiding
- Voorlichting en advies
- Onderhoud en inspectie
SCIOS-gecertificeerd voor o.m.
 - Eerste Bijzondere inspectie
 - Periodiek Onderhoud
 - Periodieke Inspecties
 - Inspectie brandstoftoevoerleidingen
 - Emissiemetingen (NOx)
- Ondersteuning on the job
- Inbedrijfstelling van regelsystemen
- Deskundige after sales-service
- Snelle levering van onderdelen
- Producttrainingen (ook op locatie)

Matthijs Busschers (monteur bij Van Dorp), Roy Boogerd (projectleider bij Van Dorp), Alex Winkelhorst (field sales engineer Bosch Thermotechniek) en Erik Kleinluchtenbeld (service technicus Bosch Thermotechniek) bij de Bosch UT-L 24 industriële warmwaterketel (3000 kW).

Bosch UT-L 24 industriële warmwaterketel voor ruimteverwarming en droogproces bij Eternit NV.

Nederland. Ook in Hengelo, bij ons in de buurt. Een partner die ons goede voorwaarden, doordachte oplossingen, betrouwbare service biedt en ook gevoelsmatig goed bij ons bedrijf past.'

Gescheiden circuits

Er werd besloten om de twee bestaande circuits elk met een eigen installatie aan te sturen. 'Een stoomgenerator voor het transport- en mengwater', zegt Roy Boogerd, projectleider bij Van Dorp. 'Mengwater is nodig omdat hier golfplaten en hulpstukken gemaakt worden uit een mengsel van cement, cellulose en bindingsmiddelen. Daarnaast hebben we voor de ruimteverwarming in de productiehal en voor het droogproces van gereed product gekozen voor een Bosch UT-L 24 industriële VR-ketel met een vermogen van 3000 kW. Het los aansturen van beide circuits levert flink wat energie-efficiency op. De stoomgenerator draait immers alleen gedurende de productietijden.

De Bosch UT-L 24 moduleert continu op een vaste temperatuur van 90 °C. Via het bestaande leiding- en warmteafgifte-systeem komt in de productiehal warmte beschikbaar.'

Geleidelijk droogproces

Continue, stabiele warmte is in de productiehal nodig, laat Gerrit Willems weten. 'Golfplaat heeft een droogtijd van 28 dagen. Het vocht moet eruit en het moet goed uitharden. Een geleidelijk droogproces is essentieel, anders gaat dat ten koste van de kwaliteit. De Bosch UT-L 24 is moeiteloos in staat die constante warmte te leveren en zorgt er meteen voor dat onze mensen hun werk altijd in een aangename temperatuur kunnen doen.'

Prijs, kwaliteit, kennis en service

Bij de keuze voor de beste ketel keek Van Dorp uiteraard verder dan alleen de prijs. 'Natuurlijk moeten wij bij Eternit een

aantrekkelijk aanbod op tafel leggen. Maar zeker bij processen als deze zijn ook de technische productkwaliteit en de technische kennis en ondersteuning van de fabrikant essentieel', legt Roy Boogerd uit. 'Bosch is een kwaliteitsmerk. En tijdens de installatie konden we met al onze vragen bij de serviceorganisatie van Bosch Thermotechniek terecht. Erik Kleinlugtenbeld, service technicus van Bosch Thermotechniek, heeft ons hier tijdens de installatiewerkzaamheden op locatie diverse keren bijgestaan.' De bij dit soort grote installaties verplichte Eerste Bijzondere Inspectie (EBI) en de NOx-meting worden door Bosch Thermotechniek uitgevoerd in opdracht van Van Dorp. Periodiek Onderhoud (P.O.) en Periodieke Inspecties (P.I.) voert Van Dorp zelf uit. Het bedrijf is hiervoor gecertificeerd.

Column

De kracht van hybride

Je leest het in de vakmedia. Je hoort het op de VSK en andere vakbeurzen. Onderzoek van Berenschot wijst het uit. En ook de belangrijkste stakeholders zijn er zeker van: we hebben in Nederland met hybride warmtepompen een troef in handen om nu al het gasverbruik en de CO₂-uitstoot fors terug te dringen. Het zijn ook de woorden van UNETO-VNI voorman Doekle Terpstra, elders in deze editie van Warm Nederland.

En ja, ook wij geloven in de kracht van hybride. Natuurlijk bieden we oplossingen om in één keer de stap naar energieneutraal te maken. En gasloos bovendien. Maar daar waar die stap om praktische of financiële redenen nog niet haalbaar is - denk aan het bestaande woningbezit van woningcorporaties en VvE's - is een hybride installatie dé oplossing. Door een warmtepomp te combineren met een bestaande of nieuwe HR-ketel bespaar je direct tot 40% energie.

'Vervangen? Verduurzamen? Direct naar 100% energieneutraal? Met Nefit en Bosch beperken we ons niet tot één enkele route'

Je maakt met zo'n hybride oplossing flink tempo bij de verduurzaming van woningen. Tegelijkertijd sorteer je voor op de volgende stap naar een gasloos Nederland met 100% energieneutrale woningen.

Met de merken Nefit en Bosch beperken we ons niet tot één enkele route. Verduurzamen? Of direct naar 100% duurzaam? De keuze is aan u. En ook als beide opties nog niet mogelijk zijn, kunt u met onze nieuwe generatie HR-toestellen direct energie besparen. We bieden het meest brede programma voor energiebesparend verwarmen, warm tapwater en duurzame energie. Vanaf keuzemoment tot aan oplevering en after-sales stellen we uiteraard ook graag onze expertise en ervaring ter beschikking.

Martijn Kok

Sales Manager Residential Projects
Bosch Thermotechniek

Monumentale panden op voormalig gasfabriekterrein in Deventer.

Hybride Nefit-oplossing is opstap
naar energieneutraal en méér

De Gasfabriek: jonge, innovatieve ondernemerscampus

Het voormalige gasfabriekterrein in Deventer is vandaag de dag het inspirerende centrum voor innovatieve, creatieve ondernemers, startups en studenten. In ‘De Gasfabriek’ vinden zij onderdak, maar worden zij ook op allerlei mogelijke manieren gestimuleerd en uitgedaagd om kennis te delen en samen te werken. ‘Het centrale thema op deze plek is disruptieve, ICT-gestuurde innovatie’, vertelt initiatiefnemer Gabriel Bosch van 1816 Vastgoed. ‘Het mondt uit in verrassende doorbraken en volwassen producten om maatschappelijke vraagstukken op te lossen.’

V.l.n.r. Herald Albert (Nefit Bosch), André Roetert Steenbruggen (Van Dalen Installatietechniek) en Gabriel Bosch (1618 Vastgoed).

‘Wij gaan hier een zonne-energiepark aanleggen met 2700 PV-panelen’

‘Wij hebben de panden van de gemeente gekocht en verbouwd conform de monumentale normen’, legt Gabriel Bosch uit. ‘We bieden onderdak aan het Business Innovation Center, waar steeds meer innovatieve ICT-georiënteerde ondernemers zich bij aansluiten. Startups en studenten werken hier samen met grote, gevestigde bedrijven en wisselen kennis en ervaring uit. Waar mogelijk faciliteren wij hen. We verhuren niet alleen kantoren en werkplekken, maar bieden ook diverse inspirerende ruimtes en organiseren bijvoorbeeld innovatiebijeenkomsten of een kennisfestival. De jonge ondernemers nemen daarin steeds meer zelf het initiatief.’

Studenten en startups

De gashouders op het terrein zijn gesloopt, maar het voormalige Apparatengebouw herbergt nu een conferentiezaal, een horecagelegenheid en diverse vaste en flexibele werkruimtes. Het vroegere Meterhuis is omgebouwd tot verkoopkantoor van bierbrouwer Duvel in Nederland. In het Ketelhuis waar vroeger stoomgeneratoren de distributie van steenkoolgas aanjoegen, komt een Startup Centre van Hogeschool Saxion. Daar kunnen studenten al tijdens hun studie met hun eigen bedrijf aan de slag gaan. Ook Nefit Bosch sloot zich als Deventer bedrijf aan bij het Business Innovation Center en beschikt het er over een eigen ruimte.

Nefit EnviLine split lucht-water warmtepomp + TopLine HR-ketel + buffervat.

‘Deze hybride Nefit-installatie is de basis waarop je in de toekomst verder kunt verduurzamen’

Trias energetica

Ook als het gaat om de eigen energiehuishouding van De Gasfabriek is de focus gericht op innovatie en dus op duurzaamheid. ‘Uiteraard hebben we de trias energetica gevolgd’, zegt André Roetert Steenbruggen, technisch directeur van Van Dalen Installatietechniek. ‘Drie gebouwen zijn geïsoleerd om de warmtetransmissie te beperken. Vervolgens hebben we HR-ventilatiesystemen met warmteterugwinning aangelegd. Verder zijn de gebouwen voorzien van een laagtemperatuur vloerverwarming.’

Hybride installatie

In elk van de drie gebouwen staat een hybride Nefit-installatie opgesteld. ‘Een Nefit EnviLine split lucht-water warmtepomp (1 x 14 kW, 2 x 12 kW) in combinatie met

een Nefit TopLine HR-ketel en een 300 liter buffervat’, zegt André Roetert Steenbruggen. ‘De warmtepomp haalt via de buitenunit energie uit de buitenlucht en zet deze om in warmte voor de vloerverwarming. Daarmee wordt aan 70 à 80% van de totale warmtevraag voldaan. Alleen op piekmomenten springt de HR-ketel bij. In de stookruimte van het Apparatengebouw hangt overigens ook nog een Nefit 9000i (50 kW), een HR-ketel van de nieuwste generatie. Omdat de tegelvloer en de geglazuurde bakstenen lambriseringen in combinatie met de oude radiatoren onderdeel uitmaken van de monumentale waardevaststelling was een lage temperatuurverwarming geen optie en voert de Nefit 9000i daar warmte op hoge temperatuur aan.’

Nefit 9000i HR-ketel voert warmte op hoge temperatuur aan in monumentaal deel van het Apparatengebouw.

Stap voor stap verduurzamen

De hybride installatie wordt gezien als opstap naar een compleet energieneutrale installatie. André Roetert Steenbruggen: 'We hebben nu voor betrouwbaar, energiezuinig én betaalbaar gekozen. Deze installatie is de basis waarop je in de toekomst verder kunt verduurzamen. Bijvoorbeeld naar all-electric. Op basis van de nieuwste mogelijkheden die over tien, twintig jaar beschikbaar zijn, want de technologische ontwikkelingen gaan snel. Zo verduurzaam je stap voor stap.'

Cirkel rond

Gabriel Bosch laat weten nog veel meer duurzame plannen te hebben. 'Ooit werd hier via de IJssel steenkool aangevoerd. Daarmee werd op het gasfabriekterrein cokes gemaakt voor de staalindustrie en

steenkoolgas opgewekt, dat via het gemeentelijk leidingnetwerk aan woningen, bedrijven en fabrieken in de stad werd geleverd. Toen de Groningse aardgasbel werd ontdekt, werd de bestaande infrastructuur gekoppeld aan het aardgasnet. Inmiddels weten we dat we van het fossiele aardgas af gaan. Wij gaan hier een zonne-energiepark aanleggen met 2700 PV-panelen. De opgewekte energie kunnen we bijvoorbeeld bufferen in auto's, maar ook omzetten in waterstofgas en opslaan in de bestaande gasinfrastructuur. Daarmee zouden we hier als het ware de cirkel weer rond maken.'

www.degasfabriek.com

Beursprimeur: de nieuwe Bosch EasyControl slimme thermostaat, klaar voor de wereld van Smart Home en online monitoring.

Naast persoonlijk contact ook volop interactieve beleving en informatie.

Terugblik op VSK 2018

Alle ogen gericht op de warmtepomp

Vervangen? Stap voor stap verduurzamen? Of in één keer volledig naar 100% energieneutraal? De warmtepomp kon rekenen op veel belangstelling van bezoekers van VSK 2018.

Voor elke keuze en situatie is er een oplossing, zo bleek. Van de nieuwste generatie HR-toestellen, hybride systemen die tot 40% besparen tot all-electric warmtepompen in combinatie met PV-panelen als compleet energieneutrale oplossing. Maar ook prefab oplossingen voor grote verduurzamingslagen in bestaande woningbouw stonden volop in de belangstelling van de beursbezoekers. Daarnaast werden onder meer de nieuwste HR- en warmtepompoplossingen voor utiliteit en industrie gepresenteerd.

Het team van Nefit Bosch trapt VSK 2018 af vlak voor de deuren opengaan.

Aandacht voor de nieuwste oplossingen én momenten waarop kennis en praktijkervaring volop werden gedeeld.

De stand van Nefit Bosch werd door de beursorganisatie uitgeroepen tot mooiste stand van VSK 2018.

Een merk van
 BOSCH

Postbus 3, 7400 AA Deventer

Nefit/Bosch SupportLine
T. 0570 602 206
E. verkoopnederland@nefit.nl
www.nefit.nl